

1905-ий РІК А РОВЕНЩИНІ

Російська революція, яка ввійшла в історичну смугу в період нашої країни і Косової партії, була важливим етапом в боротьбі робітників і селян за своє соціальне і національне визволення. Революція в розгорнулася в епоху іменну, що обумовило її особливий характер. Вона характеризувалася таким розмахом і загостреними формами боротьби, не знала в минулому. На шляху від буржуазної революції до революції пролетаріату в Росії керувалося силою марксистського революційного пролетаріату, на чолі якого стояли самодержавства як

Краю свідчить, що в період революції 1905—1907 років у Росії почав створюватися бойовий союз робітничого класу і трудового селянства, натхненником й організатором якого була Комуністична партія.

Разом з робітниками і селянами всієї Росії свій гасло протесту проти царизму піднесли і трудящі Ровенщини. Важливе значення в підвищенні політичної свідомості робітників і селян нашого краю мав вплив марксистсько-ленінських ідей. В нестатках турках робітники вивчали твори Леніна, читали більшовицьку «Іскру».

Марксистська література проходила на Ровенщину з-за кордону, з Москви, Петербурга. Її завозили

також з Києва, Катеринослава, Одеси, де успішно працювали комітети РСДРП.

Ще напередодні революції під впливом пропаганди марксистського робітничого і селянського класу виступили проти поміщицької капіталістичної влади в окремих випадках і пролетаріату. Неузав революційною боротьбою трудящих створений у 1902 році Житомирський комітет РСДРП. Пізніше соціал-демократичні групи виникли і в Ровно, Золочуві, Дубно та інших містах.

Серед архівних матеріалів тих часів є повідомлення начальника Волинського губернского жандармського управління в департамент поліції про вступ жителів села Вербів Дубнівського повіту. Селяни побіли палицями збірив недоброму податку, гуляючи заявляючи: «Напийте царю, нехай цар прише гроші, тоді ми заплатимо недовому...»

Коли в 1904 році почалася загартівниця російсько-японська війна, більшовики Ровенщини вдало використали антивоєнну настрої народних мас, спрямовуючи їх в русло антивоєнної боротьби проти царизму, поміщицької буржуазії. Більшовицькі групи розгорнули революційну роботу і серед солда-

тів. У червні 1904 року в містечку Ровно, було відруковано 1000 примірників антивоєнної брошури «К солдатам», копія якої була в бібліотеці Історичного музею в Києві. Брошура була передруковувала великою тиражем більшовицької редакції «Солдатская памятка» та інших революційних діячів серед солдатів і населення міста. В цей час вела Ровенська група РСДРП, яку очолював комітет з трьох чоловіків.

Початком першої російської революції були січневий похід 1905 року, коли в Петербурзі біля Зимового палацу за наказом царя розстріляли тисячі демонстрантів Групи РСДРП, які діяли на території Ровенщини, закликаючи населення відгратися революційну боротьбу петербурзького пролетаріату. Трудовий народ нашого краю відгукнувся на бойові заклики більшовиків.

Першими у лютому застрайкували робітники Житинського цукрового заводу. Робота станції не відновлювалася. Під впливом більшовиків робітники оголошили на зборах рад економічних та політичних виборів і в пись-

мовій формі подали їх адміністрації заводу. Вони вимагали збільшення заробітної плати на 30 процентів, скорочення робочого дня до 9 годин, надання допомоги зловми та пенсії робітникам, які втрачали на заводі працездатність. Були й політичні вимоги: дозволити вільні збори робітників та інші. Цей страйк закінчився частковою перемогою робітників. Деякі з їх економічних вимог були задоволені.

На початку березня застрайкували робітники залізничних майстерень станції Сарни. Особливо важко виступили проти царизму вольницькому губернатору «Одержано доносення пристава третього стану, що залізничні робітники в село Сарни застрайкували. В Сарни відраджено для змінення складу поліції поліцейського урядника з четвертого стану...»

Сарненських залізничників підтримали працівники Золочувського депо. Боячись, що страйк пошириться й на інші залізничні станції, губернатор дав вказівку жорстоко розправитися з страйкарями. На допомогу поліції були послані військові частини. Але робітники не відступили від своїх вимог.

червоної праці

26 липня 1965р.

В цей же час в селах поширилася чума, нібито скоро почеться розподіл поміщицьких земель між селянами, а затримують його поміщики, в яких уже вказівки царя відносно революції. У травні в повітках повітах губернії, в тому числі й на Ровенщині, почалися селянські заворушення і революційні виступи. Повстанці підпалювали поміщицькі маєтки, пилили повіся, вирубували ліси, ділили відібрані землі.

Влітку того року робітничий і селянський рух на Ровенщині набув ще більшого розмаху. В місті Ровно відбулася велика демонстрація, учасники якої йшли з червоними прапорами і закликами, співали революційні пісні проти фабрикантів і заводчиків, а в проти царського уряду.

У жовтні 1905 року революційна боротьба в Росії вилася у всеросійський політичний страйк. Разом з російськими робітниками класом на боротьбу з самодержавством виступили пролетаріат України, в тому числі й Ровенщини. Відбулися організовані революційні виступи робітників у Ровно, Золочуві, Сарнах, Радивілові, Дубно та Дуброві. В боротьбу включалось все більше робітників, селян, службовців і солдатів. Посилилась виступи селянських

мас у Дубнівському і Острозькому повітах проти аграрних порядків. Боячись за свої володіння, поміщик Шевишків, який мав у Дубнівському повіті понад дві тисячі гектарів землі, звернувся до селян з відозвою, в якій радив не відібрати силою поміщицькі землі. Та селяни байдуже ставились до відозви і продовжували боротьбу.

Тоді ж застрайкували учні Ровенського реального училища, де працював соціал-демократичний працівник з 15 чоловік. Страйкарі вимагали закриття всіх учбових закладів, доки не будуть скликані установчі народні збори і проведено вибори на основі рівного, загального, прямого і таємного голосування. Припинили роботу телеграфні станції Золочуві, робітники Золочувського цементного заводу та паровозного депо.

2 листопада відмовились виконувати розпорядження командирів 100 солдатів Дубнівської фортечної поти. Вони вимагали звільнення всіх арештованих солдатів, скасування установчі збори. Згодом повстанці солдатів 127 піхотного полку Ровно. На своїх зборах вони винесли рішення не брати участі в придушенні робітничих і селянських повстань. Відбулись

також солдатські заворушення в Дубно.

Найважчою точкою розвитку першої російської революції, як відомо, було грудневє повстання. Коли в Москві 12 грудня 1905 року виникли барикади, члени партійних груп нашого краю кинули клич до трудящих: на боротьбу проти царизму! У відповідь на цей клич станиці Ровно. Неузав страйком комітет з трьох чоловіків на чолі з майстром колійних робіт Г. К. Решетниковим. Страйкарі вирішили приєднатися до громадських залізничників, які вимагали від царського уряду скасувати смертну кару, амністувати борців за народну волю, скликати установчі збори, скасувати воєнний стан, дати народові демократичну свободу.

Через чотири дні пролунав триповерхній гулод на станції Сарни. Це був сигнал до початку політичного страйку в майстерських депо. Робітники захопили паровози і загасили в них топки. Залізничники заявили, що вони припинять рух всіх пасажирських і товарних поїздів, крім везеюнів з солдатами, що повертаються до дому з Далекого Сходу. Рота жандармів на чолі з командантом станції Румянським вилася ба-

гетями і прикладами розганяти страйкарів, але тих не злякали ні погрози, ні побой. Робота станції не відновлювалася. Коли наступного дня жандарми зробили спробу пропустити через Сарни ешелон з військами, робітники, поклавши під рейки вибухівку, зупинили поїзд і примусили машиністів залишити паровоз. Лише після супроводжував ешелон, поїзд від посленого вагону солдатів було відправлено.

Після двох станцій Сарни перебувала в руках страйкуючих залізничників. Міністр шляхів сполучення Немешас з тривогою доповідав царю про те, що внаслідок страйку рух поїздів на дільниці Сарни—Київ перерваний. Згодом командант станції одержав з Києва наказ, в якому говорилось:

«Вжити найефективніших заходів. До вечора поб'ють відновлений рух. Кула і багет повинні бути в повному ході...». Виконуючи це криваве розпорядження, власті кинули проти залізничників війська. Страйк було придушено. Багатьох робітників звільнили з роботи, а 16 членів страйкового комітету було закуто в наїдані і кинуто до ровенського в'язниці.

Царський уряд придушення трудящих збройного повстання. Почався

спад революції. Робітники і селяни з боями відступали. Революційний рух тривав на Ровенщині у 1906—1907 роках. Навуочив пам'ять жертв царизму, Ровенська група РСДРП на початку січня 1906 року відрукувала 1.000 листівок «9 січня». Першою гравню знову застрайкували робітники міста. Більшовики закликали їх продовжувати революційну боротьбу.

В тому ж році не припиняється діяльність комуністів у сільській місцевості. Розповсюджується багато листівок, марксистської літератури. Більшовицькі агітатори особливо активно діяли в Ровенському повіті.

На розгортання революційної боротьби селян Ровенщини вплинула створена навесні 1906 року соціал-демократична організація Південно-Західної залізнички. Групи РСДРП очолювали революційну роботу трудящих на станціях Ровно, Сарни, Золочуві і Радивілові. Більшовики тісніше згуртували свої ряди, готувались до нових боїв з царським самодержавством.

М. ГАРМАТЮК,
консультант-методист Будинку політосвіти обкому і міському КП України.